

EIGENHUIS

&interieur

Zürich:
recalcitrant
& eigenzinnig
pag. 199

Nr 01 • JANUARI 2011 • € 6,50

3 PAGINA'S
ROOTS WONEN
NILOFT, MAXIMUM STIJL 57 m²
WONEN IN EEN BETONNEN DIAMANT 73 m²
PARTEMENT VOL POPART 115 m²
MINTHOUSE IN PARIJS 118 m²
BLACK IS BEAUTIFUL IN BERLIJN 120 m²
ARCHITECTONISCH HOOGSTANDJE 128 m²
AMSTERDAMS BOVENHUIS
IN TWEE WOONPROFESSIONALS 180 m²
HUIS: BLIJE BUREN IN BLIJDORP 90 m² / 120 m²

**EH&I SPREEKT
PIET HEIN EEK EN
HELLA JONGERUS**

'Als alles klopt, wordt het
tijd jezelf te resetten'

KASTEN,
KASTEN,
KASTEN!
EN OPGERUIMD 2011

DÉ
INTERIEUR
TREND

**TON
SUR
TON**

ONTWERPER VAN IMPERFECTIE

HELLA JONGERIUS

'Als alles klopt, wordt het tijd jezzelt te resetten'

Markeert overzichtstentoonstelling Misfit in Museum Boijmans Van Beuningen een volgende stap? Twee jaar na de verhuizing uit Rotterdam spraken we Hella Jongerius in haar 'nieuwe' woonplaats Berlijn. Over eeuwige schoonheid, een nieuw begin en vijftien soorten zwart.

Fotografie Floor Knaapen (Berlijn), Jongeriuslab Interview Jack Meijers

Een cementwagen spuit de gaten in het wegdek dicht. Er wordt gehakt en gebroken in Prenzlauer Berg. Herfstbladeren kleuren de stoep roodgeel, een reclamebord prijst 'Berliner Currywurst' aan en graffiti's sporen waarschuwen voor de verborgen gevaren van het kapitalisme. Hier, in deze levendige wijk in het voormalige Oostberlijn, moet het volgens Google Maps zijn. Zweiter Hinterhof, meldt het adres, dus lopen we vanaf de straatkant door naar zo'n typisch Berlijnse binnenhof. 'Let maar op de vazen voor het raam', houdt de routebeschrijving ons voor. Hella Jongerius (1963, De Meern) zwaait naar buiten en opent de deur van haar studio. Hier intieert ze projecten en sleutelt ze aan 'producten met een karakter'. Haar experimentele geest en interesse voor de culturele implicaties van design brengen Jongerius in contact met 'opdrachtgevers die niet... alleen in termen van omzet denken'. Een reeks innovatieve ontwerpen waarin ze de grenzen tussen oud en nieuw, industrieel en ambachtelijk aftast, bezorgden haar wereldfaam. Plus een overzichtstentoonstelling in Museum Boijmans Van Beuningen.

Twee jaar geleden besloot u weg te gaan uit Rotterdam.

'Alles in Nederland was op orde. Mooie opdrachten, een goed team en de kinderen naast de deur op school. Als alles klopt, wordt het tijd eens aan iets anders te denken. Zo'n verhuizing naar een onbekende stad is een manier om jezelf te resetten. Niet om iets uit te vagen, maar om je weer beginner te voelen.'

U probeerde Antwerpen, Brussel en Manchester. Het werd Berlijn.

'Op elke straathoek van deze stad proef je de geschiedenis. Het is een plaats die nooit af is en

steeds vooruit wil. Oud en nieuw schuren over elkaar heen. Bovendien is het een creatieve broedplaats. Ik ben een liefhebber van de Duitse cultuur. Al past daar wel de kanttekening bij dat ik niet voor Duitsland, maar voor Berlijn heb gekozen: de meest internationale stad van dit land. Wat ook helpt: dit is een groene stad, uitermate geschikt voor gezinnen met kinderen.'

Uw medewerkers zijn in Nederland gebleven.

'Ik heb ze allemaal uitgenodigd mee te gaan, maar alleen Siska – de officemanager – is me gevolgd. Meteen het eerste jaar al merkte ik hoe goed die 'eenzaamheid' me beviel. In je eentje research doen, in je eentje de verdieping in een ontwerp opzoeken en niet van je tafel wijken: dat is voor dit moment wat ik wil. Mijn intuïtie draait op volle toeren, er is genoeg ruimte om eindeloos te onderzoeken.'

In 2003 besteedde het Design Museum in Londen aandacht aan uw werk tot dan toe. Zeven jaar later is het tijd voor een grote overzichtsexpositie in Rotterdam. Zo'n tentoonstelling lijkt het moment om stil te staan bij het eigen oeuvre.

'Er is sinds 2003 wel wat veranderd. In Londen lag de nadruk op de vroege productie. Ik had op dat moment eigenlijk maar twee grote industriële klanten: Maharam en Koninklijke Tichelaar. In Rotterdam zullen het vroege werk, de experimenten voor galerijen én de industriële productie voor het eerst samen te zien zijn. De afgelopen zestien jaar compleet. Vijfennegentig procent van wat Boijmans Van Beuningen toont, is om de hoek van het museum ontstaan, in mijn Rotterdamse studio.'

Timo de Rijk, onlangs benoemd tot hoogleraar designcultuur aan de Vrije Universiteit

Amsterdam, beweerde in NRC dat het succes van Dutch Design in belangrijke mate het succes van het museum is. Hij zei: 'We hebben veel bekende vormgevers zonder publiek.'

'Dat gaat bij mij niet op.'

Jongerius wijst op de Polder Sofa achter haar. En die beroemde bank voor Vitra is maar één voorbeeld.

'Ik maak het natuurlijk niet voor het museum. Als je daar design laat zien, loop je altijd het risico dat het een winkeltje of een nepwoonkamer wordt. Je komt niet naar een museum om het zitcomfort van een bank te beoordelen. Mensen komen voor reflectie. Dus is alles zo opgehangen dat je het van alle kanten goed als object kunt observeren. We hebben de hiërarchie en chronologie losgelaten. Net als in het boek bij de tentoonstelling is kleur de leidraad. We beginnen met wit. De bijbehorende achtervanden zijn in vijftien kleuren zwart geschilderd. Kleuren kun je het best tegen een zwarte achtergrond bekijken. Dat is rustiger voor de ogen. Ik heb deze Coloured Blacks ontwikkeld met de Zwitserse verfabrikant KT Color. Het zijn nieuwe kleuren die industrieel worden gemaakt en verkocht: vijftien nieuwe producten dus. De zwarten zijn samengesteld met oude recepten en pigmenten die niet meer worden gebruikt door de industrie. Alsof je een verloren wereld tot leven weet.'

De tentoonstelling heet Misfit, wat zoveel betekent als mislukking. Zelf bent u via een omweg in het ontwerpvlak beland. Aanvankelijk werkte u als ergotherapeut en timmerman met verstandelijk gehandicapten. Inschattingsfoutje?

'Ik kom niet uit een milieu waar design alomtegenwoordig was. Ik was nog nooit in ►

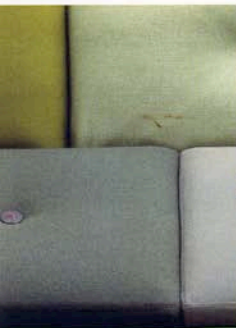
HELLA JONGERIUS

- 1963** Geboren in De Meern
- 1988-1993** Academie voor Industriële Vormgeving, Eindhoven, richting Identity
- 1993** Vestigt zich als zelfstandig ontwerper, oprichting Jongeriuslab
- 1994** Soft Lim en Soft Vase voor Droog
- 1996** Begin samenwerking met Koninklijke Tichelaar Makkum
- 2000-2004** Hoofd afdeling Living/Atelier, Design Academy Eindhoven
- 2003** Tentoonstelling, Design Museum Londen
- 2005** Polder Sofa voor Vitra
- 2005** Jonsberg-vazen voor Ikea
- 2007** Inside Colours-installatie voor MyHome tentoonstelling, Vitra Design Museum Weil am Rhein
- 2010** Tentoonstelling Misfit, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

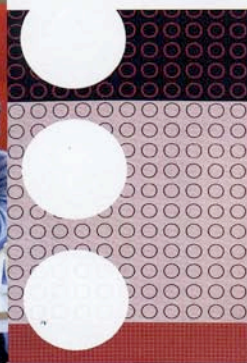
Hella Jongerius woont met man en twee kinderen in Berlijn.

‘Mijn intuïtie draait op volle toeren’

Boven, v.l.n.r. Polder Sofa (2005) voor Vitra. • Turtle Table (2009) voor Galerie Kreo in Parijs. • Hella Jongerius. **Midden** Coloured Vases serie 3 (2010) in samenwerking met Royal Tichelaar Makkum is te zien op de tentoonstelling Misfit in Rotterdam. **Onder** Achter zich in haar Berlijnse studio de Polder Sofa in het rood. • Met de stoffenreeks Repeat (2002) voor Maharam won Hella Jongerius de Designprijs Rotterdam 2003. • De Soft Urn (1993) zou uitgroeien tot een van de iconen van Dutch Design. • Coloured Blacks (2010) bestaat uit vijftien zwarten, samengesteld op basis van oude recepten en vergeten pigmenten.

een museum geweest, maar wist wel dat ik iets creatiefs wilde. Dat heb ik in eerste instantie dienstverlenend gepast. Na een jaar ben ik in die timmerwerkplaats opgevoet. In plaats van anderen aan het werk te zetten, wilde ik zelf creëren. Achteraf heeft die valse start niet in mijn nadeel uitgepakt. Aan de academie in Eindhoven kon ik mijn weg sneller vinden, omdat ik al wat meer mens was. En na mijn afstuderen was er geen aandrang om eerst een wereldreis te maken.

Had u verwachtingen van die Academie voor Industriële Vormgeving, de latere Design Academy Eindhoven?

'Nee, ik wist niet eens wat het inhield. Ik geloof niet dat ik ooit een designboek had ingezien. Er was een hang naar creativiteit, maar ik wilde géén kunstenaar worden. Dat leek me te vrij, ik voelde er meer voor tussen grenzen te werken. Zo ben ik in Eindhoven beland.'

U had de tijd mee. Want 1993, het jaar waarin u afstudeerde, geldt ook als het oprichtingsjaar van Droog, het begin van de conceptuele designbenadering en de hausse in Dutch Design.

'Klopt, mijn afgestudeerde generatie leverde de eerste Droog-designers. Ik herinner me dat het bij de eerste show in Milaan erg druk was. Maar als je net start, denk je dat het overal druk is. Het duurde even voor we doorhadden dat het relevant was en bijzonder.'

Ontwerpen als de Soft Urn, de Soft Vase en de B-Set werden in overzichten en museumcollecties opgenomen als iconen van de conceptuele benadering van Dutch Design. Toen een krant u in 2004 vroeg om drie geslaagde ontwerpen te nomineren, was uw keuze opmerkelijk. U noemde de bloemetjeslamp Midsummer Light van Tord Boontje, de gekleurde Scoubidou-tuwtjes en het tabloid-formaat van Het Parool.

'Speelgoed dat de fantasie prikkelt en waar je creatief van wordt zonder dat alles al is ingevuld? Knap hoor, zeker als je bedenkt dat het bijna niks is, eigenlijk niet eens ontworpen. De formaatverkleining van de dagbladen beschouw ik als een kleine ingreep met een groot effect.'

Verrassend nuchter, die analyse.

'Als je met de industrie samenwerkt, móet je praktisch blijven. Anders lukt het niet.'

U werkt voor een relatief klein bedrijf als Koninklijke Tichelaar, voor het grotere Vitra en het enorme Ikea.

'Er is geen wezenlijk verschil. Onafhankelijk van de grootte blijf je met elkaar doorpuzzelen om een idee zo goed mogelijk te interpreteren.'

Die samenwerkingen zijn geen kortstondige flirts, maar voor langere tijd bedoeld.

'Ik hecht aan continuïteit en wil met een select gezelschap fabrikanten die diepte verkennen.

Omdat ik al wat langer bij ze over de vloer kom, kan ik het me permitteren in mijn eentje in Berlijn te zitten. Behalve met mijn eigen medewerkers in Nederland werk ik met de researchteams en experts van die bedrijven. Het is niet alleen praktisch, maar ook wenselijk om samen aan een archief te bouwen. We doen ons best een karakteristiek handschrift te ontwikkelen. Zo hopen we de diversiteit in de wereld te waarborgen. Zeker nu lijkt dat erg belangrijk. Als we alleen naar de sterm van het geld luisteren, worden het schrale tijden!'

U hebt die bedrijven niet zelf benaderd.

'Als je wordt uitgekozen, betekent dat in elk geval dat er een budget is. Dat bespaart een hoop tijd en eindeloos vergaderen. Je kunt meteen samen gaan vliegen zonder elk detail te moeten bevechten. Ik wacht tot die firma's me uitkiezen en realiseer me hoe luxe dat is.'

Daarnaast zijn er kleinschalige projecten die u zelf initieert. Bijvoorbeeld uw Frog Table voor de Parijse Galerie Kreo.

'Ik maak dingen omdat ik denk dat het nuttig is ze te maken. Om verschillende redenen. Die kikkertafel en mijn andere gelimiteerde oplagen zijn producten van research. Ik ben geïnteresseerd in de vraag hoe decoratie je verbeelding kan prikkelen en een brug kan slaan tussen een product en de bezitter daarvan. Decoratie blijkt vaak een geschikte bemiddelaar tussen een mens en een object. Bij de tafel wordt de decoratie – de kikker – bijna autonoom. Maar het is in de eerste plaats onderzoek, geschouwd in een experimentele tuin vol ideeën die ik later weer hoop in te zetten. Met art design heb ik niet zoveel op.'

Aan de andere kant van het spectrum zijn er de industriële opdrachten. Voor bronwatermerk Evian bedacht u een prachtige anderhalveliterfles. U won de pitch. Jammer dat die nieuwe petfles er niet kwam.

'O, maar dat soort opdrachten verwacht ik nog wel hoor.'

Voor Vitra en Koninklijke Tichelaar ontwerpt u niet alleen producten, u adviseert ze ook bij het opzetten van hun collecties. Kleurconsultancy maakt daar de laatste jaren een belangrijk deel van uit.

'Het is een van de grote uitdagingen binnen dit vak om naar individualiteit binnen seriematig geproduceerde objecten te zoeken. Het verlangen naar minder eenvormigheid groeit en de industrie zal er steeds meer rekening mee moeten houden.'

En dan is het effectiever om de industrie van binnenuit te hervormen dan commentaar te leveren vanaf de zijlijn?

'Dat denk ik wel, ja. Gelukkig is het vak van ontwerper veel breder dan het denken in producten. De industrie is erop gericht productieprocessen zo efficiënt en economisch mogelijk in te richten. Maar wanneer 'sneller, goedkoper en compacter' de kwaliteit aantasten, moet je oppassen. Toen ik

voor Vitra een kleursysteem ontwikkelde, kwam ik erachter dat je als ontwerper bent gebonden aan het gestandaardiseerde industriële pallet. Alle plastics en houtlaken moeten binnen dat systeem passen. De kleuren zijn zo gemaakt dat ze niet meer op het licht reageren. 's Ochtends zijn ze gelijk aan 's avonds. Dat is een verarming als je het vergelijkt met honderd jaar geleden. Kleur was toen nog veel meer cultuurgood.'

Lukt het om het tijt te keren?

'De recepten voor kleuren zijn sterk vereenvoudigd. Als rood donkerrood moet worden, gaat er goedkoop zwart doorheen: carbonzwart. Alle donkere kleuren in het palet vergrizen dan. Wanneer een kunstenaar donkerrood wil maken, mengt hij rood met groen. Dat levert een veel dieper rood op en dat zijn interessantere recepten. Ander voorbeeld? Het gebruik van titaanwit zorgt ervoor dat alle lichte kleuren verhariden. Mooie, poederige lichten zijn er niet meer bij, lets van die vergeten cultuur probeer ik opnieuw in te voeren. ▶

ook in het gebruik van materialen en stoffen met verschillende garens.

Meubelfabrikant Vitra durfde het aan om de bekende Lounge Chair van Charles en Ray Eames aan te pakken. Directeur Rolf Fehlbaum zocht geen decorateur, maar iemand die de persoonlijkheid van de stoel kon herinterpreteren. Hoe ingewikkeld is het om met een bijna onaanastbare designklassieker aan de slag te moeten?

'Het origineel uit 1956 werd destijds als een man's chair gepromoot. Die overvisie, met zijn zwarte leer en palissander schalen, blijft trouwens gewoon te koop. Maar dogmatisch vasthouden aan één variant is onzin. Voor Charles en Ray Eames zelf was een ontwerp ook nooit af, ze bleven sleutelen en verbeteren. Maar ik geef toe: bij zo'n opdracht ben je er wel van bewust dat elke ingreep drie keer tegen het licht wordt gehouden.'

U vervangt het harde witte leer door een genueceerder wit, de multiplex schalen met donker palissanderfineer zijn afgewerkt met witgebeitst walnoot en de metalen voet is van gepolijst aluminium.

'Het blijft een stoel van Eames. Ik denk dat het een gepast antwoord op een veranderde tijd is geworden. De nieuwe versie is lichter, vrouwelijker, minder zwaar op de hand. Ik heb het stof eraf gelazerd.'

In veel van uw ontwerpen klinkt aandacht voor het verleden en voor oude ambachtelijke technieken door. Toch koestert u dat verleden nooit op een nostalgische manier.

'Ik geloof niet in eeuwige schoonheid. Maar ik vind het wél belangrijk om voort te borduren op bestaande kennis en wat zich in het verleden heeft bewezen. Soms moet je het verleden herontdekken om aan de toekomst verder te bouwen.'

Een mooi voorbeeld van die kruisbestuiving tussen heden en verleden is uw 'huwelijks' met Koninklijke Tichelaar.

'De B-Set uit 1997 was een commentaar op de industrie en een ode aan de imperfectie.'

Het aardige was dat de gerenommeerde Friese aardewerf fabriek tot dan toe juist voor ambachtelijke perfectie stond.

'Alles werd iets te heet afgebakken waardoor elk bord en elk schaalje net even anders uitpakte. Dat imperfectie schoonheid kan bevatten, werkte als een eyepener. Mijn eerste industriële product was Jan Tichelaars eerste 'revolutionaire' daad binnen het bedrijf. Sindsdien geeft Tichelaar de traditie voortdurend nieuwe impulsen door samenwerking met ontwerpers van nu.'

Dat scheidt een band.

'We werken nog altijd samen. In Boijmans Van Beuningen presenteren we de derde reeks Coloured Vases, een volgende stap in ons gezamenlijke kleurenonderzoek. Het resultaat: driehonderd vazen die hun kleur ontleenen aan oude mineraalrecepten in combinatie met moderne chemische glazuurreecepten. Door de menging van oude en nieuwe kleuren ontstaat een andere kleurbeleving, met een grotere intensiteit.'

Een van uw bekendste ontwerpen is de Polder Sofa.

'Toen Vitra me vroeg een bank te bedenken, heb ik gearzeld. Een bank? Het toonbeeld van burgerlijkheid, zo'n bezadigd duur ding waarmee mensen liever niet te veel risico nemen? Als mensen gek willen doen, zoeken ze het altijd in de accessoire-sfeer. Aan de andere kant kwamen ze bij mij uit omdat ze een auteursbank wilden, een model met een nieuw soort grammatica. Ik herinner me dat we de avond voor de première in Milaan de knopen nog hebben aangenaaid. We hielden ons hart vast, dit was tenslotte een

raar beest met nieuw DNA. We konden alleen maar duimen voor een goede afloop. En: het lukte! **Zijn mensen op te voeden in smaak en kwaliteit?**

'Oei, als je dan maar niet de beiderende weg van Goed Wonen inslaat. Daar blijf ik liever van af, dat is voor mij geen drijfveer. Ik denk dat mensen over het algemeen een stel goede ogen hebben en wijs genoeg zijn om zelf te kiezen.'

Ze hebben in elk geval massaal gekozen voor uw Ikea-vaas. Gisteravond maakte ik in mijn woonplaats een half uur lang een ommetje. Ik telde zo'n negen Jonsberg-vazen. Negentien uithangborden van goede smaak, pontifical in de vensterbank.

Lachend: 'Haha, de nieuwe platte gars?'

Kopen die mensen een vaas of kopen ze Hella Jongerius?

'Het is mijn meest verkochte product. Van die vaas zijn er wereldwijd honderdduizenden verkocht: zoveel fans zijn er écht niet, hoor. Een van de redenen dat Ikea zo'n interessante partij is, is hun omvang. Je kunt van binnenuit iets betekenen.'

Om de drie textiele wanddecoraties Mikkel, Gullspira en Pelle te kunnen maken opende Ikea zelfs een atelier in India.

'Net als bij de vazen lag er een kans om ambachtelijk handwerk en massaproductie te combineren. Helaas worden de wandkleden over een tijdje uit de collectie genomen. Maar het Ikea-hoofdstuk is nog niet afgelopen. Met hun PS Collectie ondersteunen ze daadwerkelijk traditionele technieken en lokale economieën. Als ik aan een nieuwe opdracht begin, is er de ambitie om niet alleen te innoveren op productiviteits, maar ook op samenwerkingsniveau. Zo'n Ikea-project geeft je het gevoel dat je echt iets kunt bijdragen: een kleine aanzet tot een betere wereld.'

Het overzicht in Rotterdam heet Misfit. Wat is er zo aantrekkelijk aan imperfectie?

'Aan imperfectie, een kleine oneffenheid of een onverwacht element, kan een product eigenheid en karakter ontlenen. Daarom maken sporen van de tijd oude dingen vaak interessant. Er zijn zo veel producten die langs je heen glijden. Net als mensen met wie je eet en die je de dag erna alweer bent vergeten. Of iets beklijft of niet heeft vooral met intuïtie te maken. Wát zorgt ervoor dat je iets wilt hebben en wilt houden. Dit is niet een half jaar later alweer naar iets nieuws verlang? Misschien is het opwerpen van vragen belangrijker dan het zoeken naar pasklare oplossingen. Het is echt niet zo dat elk voorwerp uniek moet zijn. Het helpt wél als je er een menselijke schaal en handmatigheid achter kunt vermoeden. Elke tijd en elke generatie heeft recht op zijn eigen producten en nuances. De waarheid bestaat niet meer. Maar als een stoel of vaas me verrast en tot me spreekt, zal ik er eerder mijn portemonnee voor trekken. Er moet bloed door de dingen stromen. Al is het door een gietnaad of een aangenaide knoop.' ■

'Wat zorgt ervoor dat je iets wilt hebben en wilt houden?'

Boven, v.l.n.r. Keramiek uit de serie B-Set (1997) voor Royal Tichelaar Makkum, Jongerius' eerste coproductie met de industrie. • Jongeriuslab in Berlijn, Midden Nymphenburg Sketches - Animal Bowls (2004) voor Porzellan Manufaktur Nymphenburg, Onder Kan uit de serie Delft Blue B-Set (2001). • Haar meest verkochte product: de Jonsberg-vaas (2005) uit Ikea's PS-serie.

MISFIT
DE TENTOONSTELLING
www.boijmans.nl
www.jongeriuslab.com

De eerste grote overzichtstentoonstelling met werk van Hella Jongerius in Nederland is tot 13 februari te zien in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam (Museumpark 18-20).

MISFIT
HET BOEK

Bij uitgeverij Phaidon verschijnt het gelijknamige boek Hella Jongerius - Misfit, geschreven door Louise Schouwenberg en vormgegeven door Irma Boom, € 39,95, 308 pagina's, ISBN 9780714859873.

